

طراحی و روان‌سنجی پرسشنامه‌ی بی‌تفاوتی اجتماعی

راحله سموعی^۱، شکوفه سموعی^۲، ملیحه کاهی^۳، رضا روزبهانی^۴

مقاله پژوهشی

چکیده

مقدمه: بی‌تفاوتی اجتماعی با مفهوم بی‌معنا بودن و بی‌توجهی نسبت به هر شرایط اجتماعی، امروزه نسبت به گذشته رواج زیادی یافته است. با توجه به پیامدهای منفی فردی و اجتماعی این پدیده، سنجش آن در جوامع مختلف مورد نیاز است. در این راستا مطالعه با هدف طراحی و روان‌سنجی پرسشنامه‌ی بی‌تفاوتی اجتماعی انجام شد.

روش‌ها: مطالعه به‌صورت مقطعی بر روی کلیه‌ی دبیران شهر اصفهان ۱۴۰۳ انجام شد. روایی صوری، محتوایی (CVR, CVI)، ملاکی (واگرا و همگرا)، تحلیل عامل اکتشافی و پایایی (آلفای کرنباخ) پرسشنامه سنجش شد. تحلیل عاملی به روش چرخش واریماکس بر روی ۲۶۷ نفر در ۵ ناحیه آموزش و پرورش به‌صورت تصادفی طبقه‌ای انجام شد. برای گزارش داده‌ها از آمار توصیفی و ضریب همبستگی Pearson و آزمون t استودنت استفاده شد.

یافته‌ها: در مرحله‌ی تعیین روایی محتوا ۱۳ گویه از ۳۳ گویه پرسشنامه و یک گویه در مرحله‌ی سنجش همسانی درونی حذف شد. در مرحله تحلیل عاملی اکتشافی بر اساس قابل قبول بودن بار عاملی، ۱۹ گویه در ۴ عامل به این صورت: «اخلاق مدنی و مسئولیت اجتماعی»، «قانون‌مداری و همدلی اجتماعی»، «مطالبه‌گری سیاسی اجتماعی» و «ملی‌گرایی اقتصادی اجتماعی» نام‌گذاری شدند که در مجموع ۵۱/۷۸ درصد پراکندگی را تبیین کردند. پایایی به روش ضریب آلفای کرنباخ برای کل پرسشنامه ۰/۷۴۹ و برای مقیاس‌های پرسشنامه در دامنه‌ی ۰/۷۷۸ تا ۰/۶۷۷ محاسبه شد.

نتیجه‌گیری: با توجه به تأیید ویژگی‌های روان‌سنجی پرسشنامه بی‌تفاوتی اجتماعی، نتایج این مطالعه می‌تواند توسط پژوهشگران استفاده شود و مدیران و برنامه‌ریزان حوزه‌های اجتماعی، سیاسی و روانشناسی از برندهای علمی و مستندات پژوهشی پژوهشگران در برنامه‌ریزی و اقدامات متناسب با ویژگی‌های جامعه بهره‌برداري نمایند.

واژگان کلیدی: روان‌سنجی؛ روایی؛ پایایی؛ پرسشنامه؛ بی‌تفاوتی اجتماعی

ارجاع: سموعی راحله، سموعی شکوفه، کاهی ملیحه، روزبهانی رضا. طراحی و روان‌سنجی پرسشنامه‌ی بی‌تفاوتی اجتماعی. مجله دانشکده پزشکی اصفهان

۱۴۰۴؛ ۴۳ (۸۲۵): ۹۰۴-۹۱۱.

مقدمه

سطوح انگیزه برای اقدام و «نقص فعال‌سازی خودکار» همراه است (۳). وضعیتی که مانع هرگونه مشارکت و تعامل فعال، آگاهانه، مستمر و پایدار برای شکل‌دهی یک جامعه مردم‌سالار و زندگی اجتماعی بهتر می‌شود. این وضعیت با عدم هرگونه کنش فعال در فرایندهای تصمیم‌گیری سطوح خرد و کلان جامعه، کاهش نقش فرد در آینده و سرنوشت جامعه، عقب‌ماندگی و رفتن به‌سوی بی‌هنجاری در جامعه را به دنبال دارد (۴، ۵).

باوجود پیامدهای منفی بی‌تفاوتی اجتماعی، یافته‌های مطالعات پژوهشی مختلف گزارش کردند که بیشتر حوزه‌های مورد مطالعه از

بی‌تفاوتی اجتماعی یک مسئله اجتماعی و پدیده‌ای جامعه‌شناختی به‌مانند مفاهیم اخلاقی است و به معنای علاقه اندک یا بی‌تعلق بودن در زندگی اجتماعی و نقطه مقابل مشارکت اجتماعی است؛ به این صورت که در وضعیت بی‌تفاوتی بین آگاهی، احساس و رفتار افراد نسبت به مسائل اجتماعی نوعی گسست و جدایی ایجاد شده و موجب می‌شود که کنش‌چندانی نسبت به مسائل اجتماعی ارائه نشود (۱، ۲). بی‌تفاوتی اجتماعی به کاهش ابتکار عمل در مشورت کردن یا درگیرشدن در فعالیت‌ها یا تعاملات اجتماعی اشاره دارد و به‌طور سستی با کاهش

۱- مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی مؤثر بر سلامت، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران

۲- گروه فیزیولوژی ورزشی، دانشکده‌ی علوم ورزشی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران

۳- دانشجوی دکتری، کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشکده‌ی مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران

۴- متخصص پزشکی اجتماعی و خانواده، استادیار دانشکده‌ی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران

نویسنده‌ی مسؤو: راحله سموعی؛ مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی مؤثر بر سلامت، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران

Email: samoueir@gmail.com

روایی محتوایی کیفی (۵ متخصص) و روایی صورتی کیفی (۱۰ نفر افراد نمونه) قرار گرفت و نظرات اصلاحی آنان در خصوص متناسب بودن، مفهوم بودن و توالی گویه‌ها بررسی شد. روایی محتوایی کمی برای سنجش ضروری بودن (CVR) و برای سنجش مرتبط بودن (CVI) با همکاری ۱۰ متخصص (روانشناس، جامعه‌شناس، پزشکی اجتماعی، مددکار اجتماعی، اقتصاد) انجام شد.

برای محاسبه CVR، طیف ۳ گزینه‌ای (ضروری، مفید اما غیرضروری، غیرضروری) بررسی و به ترتیب نمره ۱ تا ۳ اختصاص یافت. سپس نتایج بر مبنای فرمول (تعداد کل شرکت‌کنندگان / (تعداد کل شرکت‌کنندگان / ۲) - تعداد پاسخ‌های ضروری هر گویه = CVR استخراج شد (۱۹). با توجه به این‌که ۱۰ نفر درباره گویه‌ها نظر دادند چنانچه عدد CVR از ۰/۶۲ بزرگ‌تر بود وجود این گویه در ابزار ضروری و مهم تشخیص داده شد و بقیه حذف شدند. همچنین محاسبه CVI نیز طبق فرمول تعداد کل پاسخ‌ها / مجموع امتیاز موافق برای هر گویه با رتبه ۳ و ۴ = CVI محاسبه شد (۲۰). گویه‌ها با میزان CVI بیش از ۰/۷۹ پذیرش، کمتر از ۰/۷ حذف و بقیه اصلاح شدند.

در تحلیل عاملی به روش چرخش واریانس، با توجه به وجود ۱۹ گویه در پرسشنامه، بر روی ۲۶۷ نفر با استفاده از فرمول کوکران برای جوامع بزرگ اجرا شد. شاخص کفایت حجم نمونه کایزر-مایر-الکین (KMO) و نتایج آزمون کرویت بارتلت (BT) محاسبه شد. عوامل بار ارزش ویژه بالای ۲ مشخص شدند. پس‌از آن همسانی درونی پرسشنامه بی‌تفاوتی اجتماعی از طریق رابطه بین نمره هر یک از گویه‌ها با نمره کل مقیاس مرتبط باهمان گویه محاسبه شد. در سنجش همسانی درونی و پایایی ابزار، بر روی ۱۰۰ نفر از افراد نمونه، ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. ضریب بزرگ‌تر از ۰/۷ مورد قبول است.

هر مرحله پرسشنامه در سامانه‌ی پرس‌لاین ساخته شد که با پرداخت هزینه، زمینه‌ی استفاده از خدمات کامل و در مدت‌زمان موردنیاز فراهم شد. برای نشر پرسشنامه مجازی، ضمن دریافت معرفی‌نامه از اداره کل آموزش و پرورش استان، به نواحی مربوط جهت هماهنگی مراجعه شد و لینک پرسشنامه جهت اطلاع‌رسانی به زیرمجموعه، در اختیار مدیران مربوط قرار گرفت. پس از تکمیل پرسشنامه‌ها، داده‌ها در نرم‌افزار SPSS نسخه‌ی ۲۱ (version 21, IBM Corporation, Armonk, NY) با استفاده از ضریب همبستگی Pearson و آزمون t استودنت برای گروه‌های مستقل تحلیل شد. این مقاله با کد اخلاق IR.MUI.NUREMA.REC.1402.086 در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان تأیید شد.

یافته‌ها

طبق یافته‌های مرحله روایی محتوایی، با توجه به مشارکت ده

این نظر وضعیت مناسبی ندارند از جمله این‌که بی‌تفاوتی اجتماعی در شهروندان تهرانی، شهروندان دزفولی، شهروندان همدانی و دانشجویان دانشگاه حکیم سبزواری در میزانی بالاتر از حد متوسط و متوسط اعلام شد (۱، ۶-۸)؛ بی‌تفاوتی اجتماعی مردم شهر کرمان در مسائل سیاسی خیلی کمتر از مسائل حمایتی اجتماعی گزارش شد (۹). افزایش بی‌تفاوتی اجتماعی طبق یافته‌ها، علاوه بر پیامدهای منفی گفته‌شده، تأثیر نامطلوبی بر وضعیت اجتماعی جوامع دارد. در این خصوص، یافته‌های مطالعات مستقلی که بر روی شهروندان دزفول، همدان، کرمان، کرمانشاه و دانشجویان دانشگاه‌های اصفهان و یزد انجام شد رابطه منفی بین بی‌تفاوتی اجتماعی با سرمایه اجتماعی، سلامت و نشاط اجتماعی را گزارش نمود (۱۰، ۱۱).

با توجه به موارد گفته شده در خصوص ویژگی‌ها و پیامدهای منفی بی‌تفاوتی اجتماعی، ارزیابی و سنجش این پدیده اهمیت دارد. از آنجاکه هر سنجش دقیقی نیازمند ابزاری دقیق و معتبر است در اختیار داشتن پرسشنامه بومی موردنیاز است. در این خصوص طبق بررسی‌ها بایستی اشاره کرد، مقیاس‌های ارزیابی بی‌تفاوتی عملاً از کشورهای غربی ریشه گرفته‌اند (۱۲، ۱۳). این مقیاس‌ها بیشتر، توسط پژوهشگران برای به‌کارگیری روی بیماران مختلف غیر انگلیسی‌زبان ترجمه و تأیید شده‌اند. با این‌وجود، تنها ترجمه و استفاده از مقیاس‌های غربی ممکن است به‌طور کامل ظرافت‌های فرهنگی و تجربیات فردی را شامل نشوند و مانع ارزیابی دقیق و نشان دادن نقش عوامل اجتماعی و فرهنگی شوند (۱۴). به هر روی، فرهنگ‌های مختلف از جمله آسیای شرقی ویژگی‌های منحصر به فردی دارند که آن‌ها را از فرهنگ‌های دیگر به‌ویژه غربی متمایز می‌کند (۱۵، ۱۶)؛ از جمله این‌که صمیمیت بین فردی و اجتماعی متفاوتی در تعاملات دارند (۱۷، ۱۸) که با بی‌تفاوتی اجتماعی مرتبط هستند. با توجه به مطالب گفته شده، برای سنجش معتبر و دقیق پدیده بی‌تفاوتی اجتماعی، طراحی و به‌کارگیری ابزارهای بومی استاندارد مورد نیاز است. در این راستا مطالعه با هدف طراحی و روان‌سنجی فرم ایرانی پرسشنامه بی‌تفاوتی اجتماعی انجام شد.

روش‌ها

مطالعه از نوع مقطعی است و بر روی کلیه دبیران شهر اصفهان ۱۴۰۳ انجام شد. در ابتدا با مطالعه متون علمی و بررسی پرسشنامه خودساخته اقدام به استخراج مفاهیم مرتبط با بی‌تفاوتی اجتماعی شد و فرمت جمع شده سوال تهیه شد. پس‌از آن گروه تحقیق با همکاری اساتید با تخصص مرتبط (سلامت و رفاه اجتماعی، علوم اجتماعی، روانشناس، آمار)، موارد تکراری و نامانوس با فرهنگ را خارج کردند. با توجه به این‌که بی‌تفاوتی اجتماعی در یک مفهوم مرکزی مطالعه گردید فرمت پرسشنامه در این مرحله ۳۳ سؤالی طراحی شد و این نسخه تحت

تبیین کردند. دامنه بار عاملی ۱۹ گویه بین ۰/۴۷۳ تا ۰/۷۷۸ که در ۴ عامل نام‌گذاری شدند از جمله اخلاق مدنی و مسئولیت اجتماعی، قانون‌مداری و همدلی اجتماعی، مطالبه‌گری سیاسی اجتماعی و ملی‌گرایی اقتصادی اجتماعی. یافته‌های مرتبط با همسانی درونی پرسشنامه در جدول ۴ گزارش شد.

طبق نتایج جدول ۴، در بررسی همسانی درونی پرسشنامه بی‌تفاوتی اجتماعی، بین نمره‌ی هر گویه با مقیاس مربوط به آن همبستگی قوی بود. همچنین در تأیید رولبی همگرا و واگرا، همبستگی قوی‌تری بین نمره هر گویه با نمره‌ی مقیاس مربوط به خود تا نمره‌ی سایر مقیاس‌ها به دست آمد.

طبق یافته‌های جدول ۵، پایایی پرسشنامه به روش ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۴۹ و برای مقیاس‌های پرسشنامه در دامنه ۰/۷۷۸ تا ۰/۶۷۷ محاسبه شد.

طبق یافته‌های جدول ۶، میانگین نمره‌ی کل پاسخگویان در پرسشنامه بی‌تفاوتی اجتماعی ۲۹/۸۶، نمره‌ی بیشتر بی‌تفاوتی مربوط به مقیاس «ملی‌گرایی اقتصادی اجتماعی»، کمترین نمره‌ی بی‌تفاوتی مربوط به مقیاس «مطالبه‌گری سیاسی اجتماعی» و میانگین سنی آن‌ها حدود ۵۰ سال بود. میانگین نمره‌ی کل پرسشنامه به تفکیک ویژگی‌های دموگرافیک پاسخگویان در جدول ۷ مقایسه شد.

طبق یافته‌های جدول ۷، بین میانگین نمره‌ی بی‌تفاوتی اجتماعی و مقیاس‌های آن به تفکیک جنس پاسخگویان تفاوت معنی‌دار آماری مشاهده نشد.

طبق یافته‌های جدول ۸، بین میانگین نمره‌ی بی‌تفاوتی اجتماعی و مقیاس‌های آن به تفکیک سطح تحصیلات پاسخگویان تفاوت معنی‌دار آماری مشاهده نشد.

همچنین نتایج ضریب همبستگی Pearson نشان داد بین سن پاسخگویان (با میانگین و انحراف معیار ۱۱/۰۹ ± ۴۲/۸۳ در دامنه‌ی ۲۱ تا ۸۰ سال) و بی‌تفاوتی اجتماعی و مقیاس‌های آن در سطح خطای ۵ درصد رابطه‌ی معنی‌دار مشاهده نشد.

پرسشنامه بی‌تفاوتی اجتماعی با ۱۹ گویه دارای ۶ گزینه به صورت (خیلی زیاد، زیاد، تا حدودی، کم، خیلی کم، اصلاً) با نمره‌گذاری از ۰ تا ۵ است. دامنه‌ی نمرات بین ۰ تا ۹۵ است. پرسشنامه با چهار مقیاس اخلاق مدنی و مسئولیت اجتماعی (۸ گویه: ۳، ۶، ۷، ۱۰، ۱۴ و ۱۵)، قانون‌مداری و همدلی اجتماعی (۴ گویه: ۴، ۵، ۱۱ و ۱۶)، مطالبه‌گری سیاسی اجتماعی (۵ گویه: ۱۲، ۱۳، ۱۷ تا ۱۹) و ملی‌گرایی اقتصادی اجتماعی (۲ گویه: ۸ و ۹) نهایی شد. گویه‌های ۴، ۵، ۱۱، ۱۳ و ۱۶ از پنج (خیلی زیاد) به صفر (اصلاً) و بقیه گویه‌ها برعکس از صفر به ۵ نمره‌گذاری می‌شوند. طیف نمرات (کمترین تا بیشترین نمره) ۰ تا ۹۵ با میانگین و انحراف معیار ۱۰/۶۴ ± ۲۹/۸۶ در نمونه‌ی مورد مطالعه

متخصص و CVR معادل ۰/۶۲ و بیشتر و CVI معادل ۰/۷ و بیشتر تعداد ۲۰ گویه در پرسشنامه باقی ماند.

در مرحله‌ی همسانی درونی گویه‌ها از طریق سنجش ارتباط بین نمره‌ی هر گویه با نمره‌ی کل پرسشنامه سنجش شد. تنها گویه ۱۷ «بیکاری و نداشتن درآمد، مسأله شخصی است و خود فرد عامل آن است.» در جدول ۱ رابطه‌ی معنی‌دار نداشت و در این مرحله حذف شد. رابطه‌ی بقیه گویه‌ها با نمره کل پرسشنامه مثبت و در سطح $P < ۰/۰۰۰۱$ معنی‌دار بود. ۱۹ گویه طبق جدول‌های ۲ و ۳ در مرحله‌ی تحلیل عامل اکتشافی قرار گرفت.

جدول ۱. بررسی همسانی درونی پرسشنامه بی‌تفاوتی اجتماعی از طریق رابطه بین نمره‌ی هر یک از گویه‌ها با نمره‌ی کل پرسشنامه

۵	۴	۳	۲	۱
۰/۲۵۵*	۰/۴۳۴*	۰/۴۲۷*	۰/۵۶۷*	۰/۴۷۰*
>۰/۰۰۰۱	>۰/۰۰۰۱	>۰/۰۰۰۱	>۰/۰۰۰۱	>۰/۰۰۰۱
۱۰	۹	۸	۷	۶
۰/۴۶۲*	۰/۲۵۵*	۰/۳۳۵*	۰/۳۹۱*	۰/۴۰۵*
>۰/۰۰۰۱	>۰/۰۰۰۱	>۰/۰۰۰۱	>۰/۰۰۰۱	>۰/۰۰۰۱
۱۵	۱۴	۱۳	۱۲	۱۱
۰/۵۴۳*	۰/۶۲۷*	۰/۴۳۵*	۰/۴۸۲*	۰/۴۶۲*
>۰/۰۰۰۱	>۰/۰۰۰۱	>۰/۰۰۰۱	>۰/۰۰۰۱	>۰/۰۰۰۱
	۱۹	۱۸	۱۷	۱۶
	۰/۶۲۸*	۰/۴۷۱*	۰/۵۶۸*	۰/۳۸۴*
	>۰/۰۰۰۱	>۰/۰۰۰۱	>۰/۰۰۰۱	>۰/۰۰۰۱

*: $P < ۰/۰۱$

طبق یافته‌های جدول ۲ مقدار KMO (Kaiser-Mayer-Olkin) میزان ۰/۷۷۴ محاسبه شد و حاکی از مناسب بودن استفاده از روش تحلیل عاملی دارد. همچنین معناداری آزمون بارتلت (Bartlett) ($P < ۰/۰۰۰۱$) نشان‌دهنده‌ی مناسب بودن ماتریس همبستگی و قابلیت عامل شدن گویه‌ها برای انجام تحلیل عاملی است. ماتریس چرخش یافته متعامد نوع واریماکس، در جدول ۳ گزارش شد.

جدول ۲. شاخص کفایت حجم نمونه کایزر-مایر-الکین (KMO) و

نتایج آزمون کرویت بارتلت (BT)

۰/۷۷۴	آماره‌ی KMO (کفایت حجم نمونه)
۱۳۹۲/۲۷۰	تقریب Chi-square آزمون بارتلت
۱۷۱	درجه آزادی
< ۰/۰۰۰۱	سطح معنی‌داری آزمون بارتلت

طبق یافته‌های جدول ۳ در دوران عامل‌ها، ۴ عامل با ارزش ویژه بالای ۲ مشخص شدند که در مجموع ۵۱/۷۸ درصد از پراکندگی را

جدول ۳. ماتریس چرخش یافته پرسشنامه بی‌تفاوتی اجتماعی بر اساس تحلیل مؤلفه‌های اصلی و دوران واریماکس

عامل اول	۱۰	۰/۵۱۵	۱۱	۰/۷۵۶	۱۹	۰/۶۳۰
۱	۰/۴۸۹	۱۴	۰/۶۳۵	۱۶	۰/۷۶۱	۲۰
۲	۰/۷۳۵	۱۵	۰/۵۶۸	عامل سوم		
۳	۰/۶۸۷	عامل دوم			۱۲	۰/۴۷۳
۶	۰/۶۲۴	۴	۰/۶۹۶	۱۳	۰/۷۲۸	۹
۷	۰/۵۲۹	۵	۰/۵۸۵	۱۸	۰/۴۷۷	

جدول ۴. بررسی همسانی درونی پرسشنامه بی‌تفاوتی اجتماعی از طریق رابطه بین نمره‌ی هر یک از گویه‌ها با نمره کل مقیاس مرتبط با همان گویه

مقیاس اول	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
اخلاق مدنی و مسئولیت اجتماعی	۰/۵۶۸*	۰/۷۵۹*	۰/۵۹۷*	۰/۶۵۷*	۰/۵۹۰*	>۰/۰۰۰۱	>۰/۰۰۰۱
۱۰	۰/۶۹۹*	۱۵	مقیاس دوم			۱۴	۱۰
۰/۵۰۹*	قانون‌مداری و همدلی اجتماعی			۰/۷۵۰*	۰/۶۶۳*	>۰/۰۰۰۱	>۰/۰۰۰۱
۱۱	۰/۷۳۸*	مقیاس سوم			۱۶	۱۱	
۰/۷۵۴*	مطالبه‌گری سیاسی اجتماعی			۰/۶۸۴*	۰/۶۶۶*	>۰/۰۰۰۱	>۰/۰۰۰۱
۱۹	۲۰	مقیاس چهارم			۲۰	۱۹	
۰/۶۷۱*	۰/۷۲۰*	ملی‌گرایی اقتصادی اجتماعی			۰/۸۱۲*	۰/۸۴۰*	>۰/۰۰۰۱
>۰/۰۰۰۱	>۰/۰۰۰۱				>۰/۰۰۰۱	>۰/۰۰۰۱	

* P < ۰/۰۱

جدول ۵. همسانی درونی پرسشنامه بی‌تفاوتی اجتماعی از طریق محاسبه ضریب آلفای کرونباخ

همسانی درونی	بی‌تفاوتی اجتماعی و مقیاس‌های آن	تعداد گویه
۰/۷۷۸	اخلاق مدنی و مسئولیت اجتماعی	۸
۰/۷۱۱	قانون‌مداری و همدلی اجتماعی	۴
۰/۷۰۱	مطالبه‌گری سیاسی اجتماعی	۵
۰/۶۷۷	ملی‌گرایی اقتصادی اجتماعی	۲
۰/۷۴۹	کل	۱۹

جدول ۶. آماره‌های توصیفی نمرات پاسخگویان در پرسشنامه بی‌تفاوتی اجتماعی

مقیاس‌ها و آماره‌ها	کمترین نمره	بیشترین نمره	میانگین	انحراف معیار
اخلاق مدنی و مسئولیت اجتماعی	۰	۶۰	۲۶/۰۹	۱۲/۲۹
قانون‌مداری و همدلی اجتماعی	۰	۱۰۰	۳۷/۹۴	۲۴/۴۲
مطالبه‌گری سیاسی- اجتماعی	۰	۹۲	۲۵/۵۶	۱۶/۱۹
ملی‌گرایی اقتصادی- اجتماعی	۰	۱۰۰	۳۹/۵۸	۲۰/۶۴
کل	۴/۲۱	۵۷/۸۹	۲۹/۸۶	۱۰/۶۴
سن	۲۳	۶۵	۴۹/۸۷	۷/۵۸

جدول ۷. مقایسه‌ی میانگین نمره‌ی بی‌تفاوتی اجتماعی به تفکیک جنس پاسخگویان (۲۶۳ نفر)

نتیجه آزمون t (P)	میانگین \pm انحراف معیار	جنس	مقیاس‌ها و جنس
۱/۶۰ (۰/۱۱)	۱۶ \pm ۲۳/۱۵	مرد	اخلاق مدنی و مسئولیت اجتماعی
	۲۶/۱۱ \pm ۵۶/۵۶	زن	
۱/۵۰ (۰/۱۳)	۴۳/۲۳ \pm ۷۱/۰۸	مرد	قانون‌مداری و همدلی اجتماعی
	۳۷/۲۴ \pm ۵۵/۰۶	زن	
۰/۸۲ (۰/۴۱)	۲۷/۱۵ \pm ۶۵/۲۵	مرد	مطالبه‌گری سیاسی - اجتماعی
	۲۵/۱۶ \pm ۲۴/۳۴	زن	
۰/۶۶ (۰/۵۰)	۳۷/۱۶ \pm ۴۲/۸۶	مرد	ملی‌گرایی اقتصادی - اجتماعی
	۳۹/۲۱ \pm ۹۱/۱۷	زن	
۰/۱۴ (۰/۸۸)	۳۰/۱۴ \pm ۹۱/۱۷	مرد	کل
	۲۹/۹ \pm ۸۳/۹۹	زن	

جدول ۸. مقایسه‌ی میانگین نمره‌ی بی‌تفاوتی اجتماعی به تفکیک سطح تحصیلات پاسخگویان (۲۶۳ نفر)

نتیجه آزمون t (P)	میانگین \pm انحراف معیار	تحصیلات	مقیاس‌ها و سطح تحصیلات
۱/۶۰ (۰/۱۱)	۱۶ \pm ۲۳/۱۵	کارדانی و کارشناسی	اخلاق مدنی و مسئولیت اجتماعی
	۲۶/۱۱ \pm ۵۶/۵۶	کارشناسی ارشد و دکترا	
۱/۵۰ (۰/۱۳)	۴۳/۲۳ \pm ۷۱/۰۸	کاردانی و کارشناسی	قانون‌مداری و همدلی اجتماعی
	۳۷/۲۴ \pm ۵۵/۰۶	کارشناسی ارشد و دکترا	
۰/۸۲ (۰/۴۱)	۲۷/۱۵ \pm ۶۵/۲۵	کاردانی و کارشناسی	مطالبه‌گری سیاسی - اجتماعی
	۲۵/۱۶ \pm ۲۴/۳۴	کارشناسی ارشد و دکترا	
۰/۶۶ (۰/۵۰)	۳۷/۱۶ \pm ۴۲/۸۶	کاردانی و کارشناسی	ملی‌گرایی اقتصادی - اجتماعی
	۳۹/۲۱ \pm ۹۱/۱۷	کارشناسی ارشد و دکترا	
۰/۱۴ (۰/۸۸)	۳۰/۱۴ \pm ۹۱/۱۷	کاردانی و کارشناسی	کل
	۲۹/۹ \pm ۸۳/۹۹	کارشناسی ارشد و دکترا	

(بزرگسالان ۲۰ سال و بیشتر) است. نمره‌ی بیشتر، نشان‌دهنده‌ی بی‌تفاوتی اجتماعی بیشتر است.

بحث

فرمت اولیه گویه‌های پرسشنامه‌ی بی‌تفاوتی اجتماعی، بر مبنای مرور متون علمی، فرمت‌های خودساخته، و نظرات کارشناسان و متخصصان مرتبط با موضوع ساخته شد. در مرحله‌ی روایی صوری، گویه‌ها و پرسشنامه از نظر ظاهری و شکلی، با سازه‌ی اصلی هماهنگ شد. مرحله‌ی روایی محتوا کمک کرد گویه‌های ضروری و مرتبط، بر مبنای نظر اساتید و متخصصان در پرسشنامه باقی بمانند و ساختار اولیه پرسشنامه با فرمت متناسب‌تر و مرتبط‌تری برای مراحل بعدی ایجاد شد. یافته‌های جدول ۲ نشان داد، همسانی درونی پرسشنامه بی‌تفاوتی اجتماعی از طریق رابطه بین نمره‌ی هر یک از گویه‌ها با نمره‌ی کل پرسشنامه برقرار است. وجود همبستگی معنی‌دار بین نمره‌ی هر گویه با نمره‌ی کل پرسشنامه بی‌تفاوتی اجتماعی، بیانگر این است که

گویه‌های پرسشنامه از انسجام درونی مناسبی برخوردار هستند؛ همه‌ی گویه‌ها در راستای سنجش یک سازه‌ی واحد (بی‌تفاوتی اجتماعی) عمل می‌کنند؛ هر گویه سهم معنی‌داری در سنجش کل سازه دارد؛ پرسشنامه از همگنی لازم برای سنجش مفهوم موردنظر برخوردار است و در کل ابزار طراحی شده می‌تواند به‌طور دقیق و قابل اعتماد، سازه بی‌تفاوتی اجتماعی را اندازه‌گیری کند. این همسانی درونی مطلوب، تأییدی بر روایی محتوایی و ساختاری پرسشنامه است.

یافته‌های تحلیل عامل اکتشافی، استخراج ۴ عامل با تبیین ۵۱/۷۸ درصد واریانس را نشان داد. در این مرحله، عوامل به این صورت نام‌گذاری شدند: اخلاق مدنی و مسئولیت اجتماعی، قانون‌مداری و همدلی اجتماعی، مطالبه‌گری سیاسی اجتماعی، و ملی‌گرایی اقتصادی اجتماعی. این میزان تبیین واریانس، نشان‌دهنده‌ی قدرت تبیین‌کنندگی مناسب عوامل استخراج شده است. رسیدن به ابعاد مختلف نشان می‌دهد که بی‌تفاوتی اجتماعی یک مفهوم چندبعدی است که نمی‌تواند با یک بعد واحد اندازه‌گیری شود. بلکه شامل چندین بعد مختلف است

ملی‌گرایی اقتصادی کمک کند. در نهایت، سیاست‌های دولت در تشویق و تسهیل حمایت از کالاهای ملی می‌تواند تأثیر قابل توجهی بر کاهش بی‌تفاوتی داشته باشد. ارائه‌ی مشوق‌های مالی، تبلیغات گسترده برای محصولات ملی و ایجاد محیطی مناسب برای کسب‌وکارهای داخلی می‌تواند افراد را به سمت حمایت فعال‌تر از ملی‌گرایی اقتصادی سوق دهد.

یکی از مهم‌ترین یافته‌های مطالعه این بود که پاسخگویان به موضوعات سیاسی اجتماعی مانند اختلاس، رشوه گرفتن، بیکاری و تصمیمات حکومتی توجه بیشتری دارند. این نتیجه نشان می‌دهد که افراد احتمالاً به دلایل مختلفی از جمله نگرانی از بی‌عدالتی اجتماعی، علاقه به شناخت وضعیت سیاسی و اقتصادی و تأثیر مستقیم این موارد بر زندگی‌شان، به این موضوعات توجه بیشتری دارند. یکی دیگر از دلایل توجه بیشتر پاسخگویان می‌تواند با داشتن تجربه منفی و نگرانی نسبت به بی‌عدالتی اجتماعی یا عدم دسترسی به امکانات کافی، مرتبط باشد. علاوه بر این، توجه بیشتر پاسخگویان می‌تواند به خاطر دسترسی به اطلاعات کافی، رسانه‌های مختلف، اینترنت و توجه به اخبار سیاسی باشد؛ بنابراین، توجه بیشتر پاسخگویان به موضوعات سیاسی اجتماعی می‌تواند نشان‌دهنده‌ی یک فرصت برای تشویق مطالبه‌گری سیاسی اجتماعی باشد. این توجه بیشتر می‌تواند به افزایش اعتماد به نظام سیاسی و تشویق افراد به مشارکت فعال در فرآیندهای سیاسی کمک کند. برای این منظور، لازم است اقداماتی انجام شود تا اعتماد به نظام سیاسی افزایش یابد و افراد به اطلاعات کافی دسترسی پیدا کنند. این اقدامات می‌تواند شامل اصلاحات سیاسی، افزایش شفافیت در حوزه‌ی سیاسی و توسعه رسانه‌های مستقل باشد.

یافته دیگر نشان داد که بی‌تفاوتی اجتماعی به تفکیک جنس (زن و مرد) و به تفکیک سطح تحصیلات دانشگاهی تفاوت معنی‌داری ندارد. این نتیجه نشان می‌دهد که هر چند جنس و سطح تحصیلات می‌تواند در سایر جنبه‌های زندگی اجتماعی تأثیرگذار باشند، اما در مورد بی‌تفاوتی اجتماعی، این تفاوت‌ها معنادار نیستند. این یافته می‌تواند به این معنا باشد که بی‌تفاوتی اجتماعی یک پدیده عمومی است که به جنس یا سطح تحصیلات افراد وابسته نیست. به عبارت دیگر، هم زنان و هم مردان و هم افراد با تحصیلات دانشگاهی و هم افراد بدون تحصیلات دانشگاهی به موضوعات سیاسی اجتماعی واکنش مشابهی دارند. در این خصوص لازم است درک بیشتری از علل و عوامل مؤثر بر بی‌تفاوتی اجتماعی حاصل شود.

نتیجه‌گیری

نتایج مطالعه‌ی حاضر نشان داد که پرسشنامه‌ی بی‌تفاوتی اجتماعی از روایی و پایایی مناسبی برخوردار است و می‌تواند به‌عنوان یک ابزار

که هر یک نمایانگر جنبه‌های مختلف بی‌تفاوتی اجتماعی هستند. در مجموع این ساختار چهار عاملی، چارچوب مفهومی منسجمی را برای درک و سنجش بی‌تفاوتی اجتماعی فراهم می‌آورد.

یافته‌ها حاکی از آن داشت همسانی درونی پرسشنامه بی‌تفاوتی اجتماعی از طریق محاسبه ضریب آلفای کرونباخ در حد مطلوب گزارش شد. این یافته اهمیت زیادی در اطمینان از قابلیت اعتماد ابزار تحقیقاتی دارد. ضریب آلفای کرونباخ برای ارزیابی سازگاری داخلی مقیاس‌ها استفاده می‌شود و قرار داشتن در محدوده‌ی مطلوب نشان‌دهنده‌ی این است که گویه‌های پرسشنامه به‌طور همگون به یک سازه واحد مرتبط هستند و نتایج به‌دست‌آمده از این پرسشنامه می‌تواند با اطمینان بیشتری تفسیر و استفاده شوند.

یافته‌های این مطالعه نشان داد که پاسخگویان نسبت به مفهوم «ملی‌گرایی اقتصادی اجتماعی» به میزان بیشتری بی‌تفاوتی نشان می‌دهند. این مفهوم شامل اقداماتی همچون پرداخت مالیات به دولت و حمایت یا عدم حمایت از کالاهای ملی است. این بی‌تفاوتی می‌تواند نشانه‌ای از چالش‌های موجود در ایجاد و تقویت حس ملی‌گرایی اقتصادی در جامعه باشد. یکی از عوامل ممکن که می‌تواند به این بی‌تفاوتی دامن زند، اعتماد ناکافی به نهادهای دولتی است. اگر افراد احساس کنند که مالیات‌های پرداختی‌شان به‌درستی و به‌منظور توسعه کشور مصرف نمی‌شود، احتمالاً انگیزه‌ی کمتری برای پرداخت مالیات و حمایت از کالاهای ملی خواهند داشت. شفافیت و پاسخگویی دولت در مدیریت منابع مالی می‌تواند نقش مهمی در کاهش این بی‌تفاوتی ایفا کند. عامل دیگر، تمایل به گرایش جهان‌گرایی و تمایل به استفاده از کالاها و خدمات خارجی است. در عصر جهانی شدن و دسترسی آسان به محصولات بین‌المللی، افراد ممکن است ترجیح دهند از کالاهای خارجی استفاده کنند که اغلب با کیفیت بیشتر یا شناخته‌شده‌تر هستند. این موضوع می‌تواند سبب کاهش تمایل به حمایت از محصولات ملی شود. همچنین، آگاهی عمومی نسبت به اهمیت ملی‌گرایی اقتصادی و تأثیر آن بر توسعه اقتصادی کشور نقش مهمی دارد. اگر افراد از اهمیت حمایت از کالاهای ملی و تأثیر آن بر ایجاد اشتغال و تقویت صنایع داخلی آگاهی کافی نداشته باشند، احتمال بی‌تفاوتی آن‌ها نسبت به این موضوع افزایش می‌یابد. برنامه‌های آموزشی و اطلاع‌رسانی در این زمینه می‌تواند به افزایش درک و حمایت عمومی کمک کند.

علاوه بر این، مسائل فرهنگی و عقاید شخصی نیز ممکن است در این بی‌تفاوتی نقش داشته باشند. برخی افراد ممکن است به دلیل باورها و ارزش‌های شخصی خود، کمتر تمایل به مشارکت فعال در ملی‌گرایی اقتصادی داشته باشند. درک و احترام به تنوع فرهنگی و ارزش‌ها می‌تواند به برخورداری از حمایت گسترده‌تر جامعه نسبت به

برنامه‌های مؤثرتری برای کاهش بی‌تفاوتی اجتماعی و افزایش مشارکت سیاسی و اجتماعی در جامعه طراحی کنند. همچنین، نتایج این مطالعه می‌تواند به‌عنوان یک مبنای برای مطالعات آینده در این زمینه مورد استفاده قرار گیرد.

تشکر و قدردانی

این مقاله منتج از طرح تحقیقاتی با کد ۲۴۰۲۸۶ می‌باشد که در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان به تصویب رسیده و با حمایت مالی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان به انجام رسیده است. بدین وسیله از زحمات دانشگاه علوم پزشکی اصفهان تقدیر و تشکر می‌شود.

معتبر برای سنجش بی‌تفاوتی اجتماعی در جامعه مورد استفاده قرار گیرد. یافته‌ها همچنین نشان داد که پاسخگویان به میزان بیشتری نسبت به مفهوم ملی‌گرایی اقتصادی اجتماعی بی‌تفاوتی نشان می‌دهند و این بی‌تفاوتی می‌تواند نشانه‌ای از پیچیدگی‌ها و چالش‌های موجود در ایجاد و تقویت حس ملی‌گرایی اقتصادی در جامعه باشد. علاوه بر این، یافته‌ها نشان داد که پاسخگویان به موضوعات سیاسی اجتماعی مانند اختلاس، رشوه گرفتن، بیکاری و تصمیمات حکومتی توجه بیشتری دارند و این توجه بیشتر می‌تواند نشان‌دهنده‌ی یک فرصت برای تشویق مطالبه‌گری سیاسی اجتماعی باشد. در مجموع، نتایج این مطالعه می‌تواند به سیاست‌گذاران و مسئولان مربوطه کمک کند تا

References

- Zareivand L, Ghodrati S, Arfaei Moghadam A. The study of social indifference and related social factors; Case study: Hakim Sabzevari university students [in Persian]. *Social Problems of Iran* 2020; 11(2): 125-52.
- Naraghi Y. *Sociology and development*. Tehran, Iran: Forozan Roz Publications; 2014.
- Chong TTJ. Definition: Apathy. *Cortex* 2020; 128: 326-7.
- Navabakhsh M, Mirzapouri J. A sociological analysis of anomaly effect on social apathy (case of study: babol city) [in Persian]. *Journal of Iranian Social Development Studies* 2015; 7(3): 53-67.
- Khachatryan K, Hakobyan N. Social Apathy and Emotional Burnout Syndrome as the Measurement of Phenomenon of Anomie. *Proceedings of The World Conference on Social Sciences* 2(1): 1-11.
- Mohseni Tabrizi A, Sedaghati Fard M. A research in social apathy in iran (case research: Tehran) [in Persian]. *Journal of Applied Sociology* 2011; 22(3): 1-22.
- Nabavi A, Navah A, Amirshirzad N. The Study of Influential Factors on Social Apathy (Case Study: Dezfuli Citizens Aged 18 and Over) [in Persian]. *Iranian Journal of Sociology* 2013; 15(3): 132-61.
- Naghdi A. Social Apathy. Causes and consequences (Case Study of Hamadan) [in Persian]. *Social Studies Research in Iran*. 2023; 12(1): 87-104.
- Jalalian A. Investigating the factors affecting the social indifference of the people of Kerman city towards public welfare in 2019 [in Persian]. *Journal Iranian Political Sociology* 2023; 5(11): 6370-6.
- Zare Shahabadi A SSM. Investigating the relationship between social indifference and social capital in a case study of Isfahan and Yazd university students. *Proceedings of the 2nd National Conference of Knowledge and Technology of Educational Sciences of Social Studies and Psychology of Iran*; 2015. [in Persian].
- Moradi A, Safarin M. Investigating social factors related to indifference: the case study of Kermanshah city [in Persian]. *Economic Sociology and Development* 2019; 1(8): 158-89.
- Carrozzino D. Clinimetric approach to rating scales for the assessment of apathy in Parkinson's disease: A systematic review. *Prog Neuropsychopharmacol Biol Psychiatry* 2019; 94: 109641.
- Mohammad D, Ellis C, Rau A, Rosenberg PB, Mintzer J, Ruthirakuhan M, et al. Psychometric properties of apathy scales in dementia: a systematic review. *J Alzheimers Dis* 2018; 66(3): 1065-82.
- Markus HR, Kitayama S. Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review* 98(2): 224-53.
- Su FT, Tai CH, Tan CH, Hwang WJ, Yu RL. The development of the social functioning scale for patients with Parkinson's disease. *J Parkinsons Dis* 2020; 10(3): 1143-51.
- Yu RL, Wu RM, Chan AY, Mok V, Wu YR, Tilley BC, et al. Cross-cultural differences of the non-motor symptoms studied by the traditional chinese version of the international Parkinson and movement disorder society-unified Parkinson's disease rating scale. *Mov Disord Clin Pract* 2017; 4(1): 68-77.
- Fei X, Hamilton GG, Zheng W. *From the Soil: The Foundations of Chinese Society*: University of California Press; 1992.
- Yang KS. Chinese Social Orientation: An Integrative Analysis. In: Lin TY, Tseng WS, Yeh YK, Editors. *Chinese Societies and Mental Health*. Oxford University Press, Hong Kong; 1995. p. 19-39.
- Hyrkäs K, Appelqvist-Schmidlechner K, Oksa L. Validating an instrument for clinical supervision using an expert panel. *Int J Nurs Stud* 2003; 40(6): 619-25.

Design and Psychometrics of Social Indifference Questionnaire

Rahele Samouei¹, Shokoofeh Samouei², Maliheh Kahi³, Reza Ruzbahani⁴

Original Article

Abstract

Background: Social indifference, with the concept of meaninglessness and apathy towards social conditions, is more prevalent today than in the past. Considering the negative personal and social consequences of this phenomenon, there is a need for its measurement in different societies. In this regard, this study was conducted to design and evaluate the psychometric properties of a Social Indifference Questionnaire.

Methods: A cross-sectional study was conducted on all teachers in Isfahan city in 2024. Form validity, content validity (CVR, CVI), criterion validity (divergent and convergent), exploratory factor analysis and reliability (Cronbach's alpha) of the questionnaire were measured. Factor analysis was performed using the varimax rotation method on 267 individuals from 5 educational districts, selected via stratified random sampling. Descriptive statistics, Pearson's correlation coefficient, and Student's t-test were used to report the data.

Findings: In the content validity determination stage, 13 items out of 33 questionnaire items and one item in the internal consistency measurement stage were removed. In the stage of exploratory factor analysis, based on the acceptability of the factor load, 19 items were grouped into 4 factors: civic ethics and social responsibility, rule of law and social empathy, socio-political accountability, and socio-economic nationalism, which collectively accounted for 51.78% of the total variance. The reliability, calculated using Cronbach's alpha, was 0.749 for the entire questionnaire and ranged from 0.677 to 0.778 for the subscales.

Conclusion: According to the confirmation of the psychometric characteristics of the social indifference questionnaire, the results of this study can be used by researchers, managers, and planners in social, political, and psychological fields as scientific outputs and research documents for planning and measures appropriate to the characteristics of society.

Keywords: Psychometrics; Validity; Reliability; Surveys and Questionnaires; Social indifference

Citation: Samouei R, Samouei Sh, Kahi M, Ruzbahani R. **Design and Psychometrics of Social Indifference Questionnaire.** J Isfahan Med Sch 2025; 43(825): 904-11.

1- Social Determinants of Health Research Center, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran

2- Department of Sports Physiology, School of Sports Sciences, Isfahan (Khorasgan) Branch, Islamic Azad University, Isfahan, Iran

3- PhD Student, Student Research Committee, School of Management and Medical Information Sciences, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran

4- MD&MPH, Assistant Professor of Family and Prevention Medicine, Medical Faculty, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran

Corresponding Author: Rahele Samouei, Social Determinants of Health Research Center, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran; Email: samouei@mail.mui.ac.ir